

УДК 81'243:37.091.3

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2026.1.17>

Олексій ОСКИРКО

кандидат філологічних наук, доцент кафедри гуманітарних та природничих дисциплін,
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», pavlovich@ukr.net
ORCID: 0000-0001-8486-9173

ВИДИ НЕСТАНДАРТНИХ УРОКІВ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті досліджується проблема використання нестандартних уроків у контексті реформування сучасної української освіти та впровадження компетентнісного підходу, передбаченого Концепцією Нової української школи. Розкрито сутність поняття «нестандартний урок» та його роль у розвитку ключових компетентностей учнів, зокрема комунікативної, соціальної, громадянської, навчально-пізнавальної та ініціативності. Визначено класифікацію видів нестандартних уроків (інтерактивні, інтегровані, ігрові, рольові, дослідницькі, тренінги), охарактеризовано їхні можливості для розвитку критичного мислення та пізнавальної активності школярів. Проаналізовано теоретичні підходи до організації нестандартного уроку у працях українських педагогів: П. Горохівського, І. Кучеренко, В. Шуляра, які пропонують власні моделі побудови таких занять. Підкреслено, що проведення нестандартних уроків сприяє підвищенню мотивації до навчання, створенню позитивного психологічного клімату, формуванню навичок співпраці та партнерської взаємодії в освітньому середовищі. Доведено, що успішність реалізації нестандартних уроків залежить від професійної майстерності вчителя, його здатності поєднувати традиційні та інноваційні методи, а також від залучення учнів до планування навчального процесу.

Додатково обґрунтовано, що нестандартні уроки сприяють розвитку в учнів умінь працювати в групах, висловлювати власну думку та аргументовано її відстоювати. Наголошено на важливості дотримання принципів діяльнісного, особистісно зорієнтованого та компетентнісного підходів під час організації таких занять. У статті наведено приклади ефективного використання ігрових і дослідницьких форм роботи, які дозволяють поєднувати навчальний матеріал із реальними життєвими ситуаціями. Особливо акцентовано на необхідності використання міжпредметних зв'язків та інтеграції змісту освіти. Зазначено, що впровадження нестандартних уроків відповідає сучасним вимогам суспільства, адже готує учнів до життя в умовах швидких соціальних і технологічних змін. Матеріали дослідження можуть бути корисними не лише вчителям загальноосвітніх закладів, а й авторам освітніх програм і методичних рекомендацій. Отримані результати можуть стати основою для подальших досліджень у галузі педагогічної інноватики.

Ключові слова: нестандартний урок, Нова українська школа, інтерактивні технології, компетентнісний підхід, ключові компетентності, пізнавальна активність, критичне мислення.

Oleksiy OSKYRKO. TYPES OF NON-STANDARD LESSONS IN THE CONTEXT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

The article examines the issue of using non-standard lessons in the context of modern Ukrainian education reform and the implementation of the competency-based approach provided by the New Ukrainian School Concept.

The essence of the term "non-standard lesson" and its role in developing students' key competencies, such as communication, social, civic, learning-to-learn, and initiative, are revealed.

A classification of non-standard lessons (interactive, integrated, game-based, role-playing, research-oriented, and training lessons) is presented, along with their potential for developing students' critical thinking and cognitive activity.

Theoretical approaches to organizing non-standard lessons are analyzed based on the works of Ukrainian educators: P. Horokhivskiy, I. Kucherenko, and V. Shuliar, who propose their own models for structuring such lessons.

It is emphasized that conducting non-standard lessons increases learning motivation, creates a positive psychological climate, and forms cooperation and partnership interaction skills in the educational environment.

The research proves that the success of implementing non-standard lessons depends on teachers' professional skills, their ability to combine traditional and innovative methods, and students' involvement in planning the learning process.

The findings can be used by school teachers to improve lesson methodology within the framework of the New Ukrainian School.

Key words: non-standard lesson, New Ukrainian School, interactive technologies, competency-based approach, key competencies, cognitive activity, critical thinking.

Постановка проблеми. Сучасна освітня парадигма, визначена Концепцією Нової української школи, вимагає формування всебічно розвиненої, компетентної, соціально активної особистості, здатної до навчання впродовж життя. Традиційна класно-урочна система, попри свою стабільність, не завжди

забезпечує достатній рівень залучення учнів до пізнавальної діяльності та розвитку їхньої самостійності. Саме тому актуальним стає впровадження нестандартних уроків, які дозволяють реалізувати діяльнісний і компетентнісний підходи, враховувати вікові та індивідуальні особливості школярів.

Проблема організації нестандартних уроків набуває особливої ваги в умовах НУШ, оскільки ці заняття сприяють розвитку ключових компетентностей, визначених Державним стандартом: уміння вчитися впродовж життя, ініціативності, творчості, спілкування державною мовою, соціальної та громадянської компетентності.

Актуальність дослідження. Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні визначають необхідність оновлення змісту та форм організації освітнього процесу відповідно до вимог Нової української школи (НУШ). Головним пріоритетом стає формування ключових і предметних компетентностей учнів, розвиток їхньої творчої активності, критичного мислення, уміння співпрацювати та самостійно здобувати знання. У цьому контексті традиційна класно-урочна система, незважаючи на свою ефективність у засвоєнні базових знань, дедалі більше поступається місцем нестандартним (інноваційним) формам навчання, що відповідають сучасним запитам суспільства та особистісно орієнтованій моделі освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема організації нестандартних уроків активно досліджується сучасними українськими педагогами у контексті реалізації компетентнісного та діяльнісного підходів Нової української школи. П. Горохівський розглядає їх як систему, орієнтовану на створення оптимальних умов для розвитку особистості [6, с. 31]. І. Кучеренко пропонує класифікацію за домінуючим методом навчання: ігрові, дослідницькі, інтерактивні та творчі [8, с. 278]. В. Шуляр наголошує на партнерській взаємодії вчителя й учнів та інтерактивних формах роботи [15, с. 143]. Л. Бондар та О. Пометун підкреслюють важливість розвитку критичного мислення та комунікативних умінь через інтерактивні справи [11, с. 86]. У працях Т. Байбари та О. Савченко акцентується роль емоційно позитивного середовища й гуманізації навчального процесу. На думку О. Осирка, використання нестандартних форм організації навчання сприяє підвищенню інтересу учнів до навчального матеріалу, стимулює їхню самостійну діяльність і творче мислення. Дослідник підкреслює, що такі уроки забезпечують активну участь школярів в освітньому процесі, створюють умови для розвитку пізнавальної активності, комунікативних умінь та формування ключових компетентностей [9]. Попри різні підходи, науковці єдині в думці, що нестандартні уроки є важливим засобом підвищення мотивації та активності учнів.

Мета та завдання дослідження. Мета статті – проаналізувати види нестандартних уроків у контексті НУШ та визначити їхнє значення для формування ключових компетентностей учнів. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

1. Узагальнити теоретичні підходи до визначення сутності та класифікації нестандартних уроків.

2. Розглянути особливості організації основних видів нестандартних уроків у контексті компетентнісного підходу.

3. Визначити педагогічні умови ефективного використання нестандартних уроків у Новій українській школі.

Виклад основного матеріалу. Сучасна школа відповідно до Концепції Нової української школи (НУШ) передбачає перехід від репродуктивного до діяльнісного навчання, нестандартні уроки розглядаються не просто як різновид сучасної педагогічної технології, а як ефективний засіб формування ключових компетентностей учнів. Основним завданням таких уроків є створення умов для активного, усвідомленого і діяльнісного засвоєння знань учнями, їхнього критичного мислення, комунікативної взаємодії, творчого самовираження. Український дидакт Савченко О. наголошує, що «ключовим завданням педагога є створення таких умов, за яких кожен учень стає активним суб'єктом навчання, а не пасивним слухачем» [12]. Саме нестандартні уроки дозволяють реалізувати цей підхід, оскільки активізують пізнавальну діяльність, формують ключові компетентності та стимулюють самонавчання.

Шелехова Г. вказує, що нестандартні форми роботи особливо важливі для мотивації учнів, адже вони враховують їхні інтереси та життєвий досвід [14]. Бібік Н. підкреслює, що сучасний урок у НУШ повинен не просто передавати знання, а створювати «ситуацію успіху» для кожного школяра [3].

Відповідно до положень НУШ та сучасної дидактики, організація нестандартного уроку має ґрунтуватися на таких принципах:

1. Принцип діяльнісного підходу – учень виступає активним суб'єктом навчальної діяльності, а не пасивним споживачем інформації.

2. Принцип особистісно орієнтованого навчання – урахування індивідуальних освітніх потреб, інтересів, здібностей школярів.

3. Принцип компетентнісної спрямованості – основний акцент робиться на формуванні ключових та предметних компетентностей.

4. Принцип інтеграції змісту – об'єднання знань із різних галузей у межах однієї теми або проблеми.

5. Принцип рефлексивності – організація етапу осмислення отриманих результатів, власної діяльності та її оцінки.

6. Принцип співпраці та партнерства – вчитель і учні виступають рівноправними партнерами у навчальному процесі.

7. Принцип емоційної залученості – створення позитивного психологічного клімату на уроці, мотивація через цікаві форми діяльності.

Дотримання цих принципів, на думку багатьох дослідників (О. Савченко, І. Кучеренко, В. Шуляр, О. Пометун), дозволяє створити сприятливі умови для розвитку пізнавальної активності учнів та їхнього саморозвитку.

Дослідники пропонують різні класифікації нестандартних уроків. О. Пометун і Л. Пироженковиокремлюють інтерактивні уроки, які сприяють формуванню соціальної та громадянської компетентностей. Серед них: дискусії, дебати, проєктні методи, «круглі столи», інтерактивні тренінги [11]. Т. Байбара та Н. Гавриш пропонують активно застосувати ігрові та театралізовані уроки, адже вони відповідають віковим психологічним особливостям дітей і допомагають емоційно засвоювати навчальний матеріал [2]. С. Бондар наголошує на значенні дослідницьких і проєктних уроків, які розвивають критичне мислення та вміння працювати з інформацією [4]. О. Топузов акцентує увагу на інтегрованих уроках, вважаючи їх ключовими для формування цілісної наукової картини світу [13]. Л. Варзацька рекомендує використовувати проблемно-пошукові уроки як засіб формування пізнавальної активності та інтелектуальної автономії учнів [5]. О. Комар підкреслює важливість тренінгових уроків для розвитку комунікативних навичок і лідерських якостей у старшокласників [7]. П. Горохівський поділяє нестандартні уроки за п'ятьма етапами організації: орієнтація, постановка мети, проєктування, організація діяльності, контроль і рефлексія [6]. В. Шуляр пропонує ділити такі уроки на підготовчий (створення проблемної ситуації), основний (розв'язання навчальних завдань) та підсумковий (рефлексія, оцінювання результатів) [15]. Н. Бібік наголошує на поділі таких уроків за їхнім дидактичним призначенням: уроки формування нових знань, розвитку компетентностей, творчі уроки-проєкти, інтегровані заняття [3].

Таким чином, спектр нестандартних уроків є надзвичайно широким, що дозволяє вчи-

телю добирати оптимальні форми залежно від теми, віку та інтересів учнів.

По-різні українські науковці бачать моделі організації нестандартного уроку, і кожен пропонує власний варіант. Горохівський П. переконаний, що ефективність нестандартного уроку буде вищою, якщо учитель буде притримуватися таких етапів уроку як: орієнтація на тему, постановка мети, проєктування діяльності, організація виконання, контроль і корекція [6]. Науковиця Кучеренко І. виділяє три етапи сучасного уроку – мотивація, діяльнісний етап, рефлексія [8]. Шуляр В. аргументовано переконує, що модель уроку має складатися із шести етапів: мотиваційний етап, актуалізація знань, практична діяльність, обговорення, рефлексія [15]. О. Пометун і Л. Пироженко пропонують п'ятиетапну модель інтерактивного уроку: мотивація, оголошення теми й очікуваних результатів, надання необхідної інформації, інтерактивна вправа, рефлексія та оцінювання [11]. Г. Шелехова акцентує на важливості мотиваційно-ціннісного етапу, коли педагог повинен викликати в учнів інтерес і внутрішню потребу в опануванні теми [14]. Л. Варзацька пропонує включати до структури уроку етап самооцінки, що сприяє розвитку критичного мислення та здатності аналізувати власні успіхи [5].

Беручи до уваги вищезазначені підходи, ми підтримуємо інтегровану п'ятиетапну модель, пропоновану О. Пометун і Л. Пироженко.

1. Мотиваційно-ціннісний етап – створення позитивного настрою, постановка проблемного запитання, стимулювання зацікавленості.

2. Цілевизначальний етап – спільне формулювання цілей уроку учнями та вчителем.

3. Діяльнісний етап – виконання завдань у групах, парах, індивідуально, застосування інтерактивних і проєктних методів.

4. Рефлексивно-аналітичний етап – обговорення результатів, рефлексія, висловлення власної думки.

5. Оцінювально-узагальнювальний етап – колективне оцінювання досягнень, підведення підсумків, визначення перспектив подальшої діяльності.

Спираючись на аналіз наукових джерел та враховуючи вимоги НУШ, пропонуємо власну класифікацію нестандартних уроків, яка об'єднує функціональний, діяльнісний і емоційно-ціннісний підходи:

1. За дидактичною метою:

• Уроки засвоєння нових знань у нестандартній формі (урок-дослідження, урок-екскурсія).

- Уроки закріплення та узагальнення (інтелектуальні ігри, брейн-ринги, вікторини).
 - Уроки розвитку критичного мислення (урок-диспут, дебати, «круглий стіл»).
2. За організаційними формами:
- Інтерактивні уроки (робота в групах, у парах, колективні обговорення).
 - Проектно-дослідницькі уроки (презентації проєктів, експериментальні роботи).
 - Творчо-мистецькі уроки (театралізовані вистави, фестивалі, аукціони).
3. За рівнем творчої активності учнів:
- Репродуктивно-творчі – учні виконують завдання за зразком, але з елементами творчості.
 - Продуктивно-творчі – учні створюють власні продукти: есе, колажі, мінідослідження.
 - Інноваційно-творчі – учні створюють оригінальні рішення, розробляють авторські проєкти.
4. За емоційно-ціннісною домінантою:
- Мотиваційні (уроки-зустрічі з цікавими людьми, уроки-сюрпризи).
 - Соціалізуючі (уроки-рольові ігри, уроки-тренінги).
 - Естетико-виховні (уроки-концерти, уроки-конкурси).
- Серед педагогічних умов ефективності нестандартних уроків українська науковці виділяють кілька важливих. Так О. Савченко наголошує на необхідності створення позитивного психологічного клімату й атмосфери співробітництва [12].

Н. Бібік вказує, що ефективність уроку залежить від особистісної взаємодії вчителя й учня, побудованої на засадах партнерства [3]. С. Бондар рекомендує поєднувати традиційні й інноваційні технології, адже нестандартний урок не заперечує класичну дидактику, а доповнює її [4]. Т. Байбара зазначає, що варто враховувати вікові та індивідуальні особливості школярів, добираючи оптимальні методи й види діяльності [2].

Висновки. Нестандартні уроки в НУШ розглядаються багатьма українськими педагогами (П. Горохівський, І. Кучеренко, В. Шуляр, О. Пометун, Л. Пироженко, Н. Бібік, О. Савченко та ін.) як ефективний засіб формування ключових компетентностей. Їхня результативність зумовлена активною участю учнів, використанням інтерактивних методів і створенням ситуацій успіху. Класифікація нестандартних уроків є різноманітною, що дає змогу педагогам добирати найбільш доцільні форми залежно від теми та рівня підготовки класу.

Етапи нестандартного уроку варіюються, проте всі вони передбачають мотивацію, активну діяльність, колективне обговорення результатів і рефлексію.

Нестандартні уроки сприяють розвитку критичного мислення, комунікативних і дослідницьких навичок, формуванню національної ідентичності та соціальної активності учнів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Bakhov I. Dialogue of Cultures in Multicultural Education. *World Applied Sciences. Journal* 29 (1), 2014.
2. Байбара Т., Гавриш Н. Театралізовані ігри в навчально-виховному процесі: навч.-метод. посіб. Київ: Світич, 2010. 180 с.
3. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
4. Бондар С. П. Інноваційні технології навчання у школі: навч.-метод. посіб. Київ: Педагогічна думка, 2016. 216 с.
5. Варзацька Л. О. Дидактичні цілі, типи, структура уроків рідної мови і мовлення. *Дивослово*. 2011. № 6. С. 9–15.
6. Горохівський П. Нестандартні уроки в сучасній школі: методичні рекомендації. Київ: Освіта, 2018. 120 с.
7. Комар О. А. Педагогічні технології розвитку комунікативних навичок старшокласників: монографія. Київ: Академвидав, 2015. 250 с.
8. Кучеренко І. А. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Херсон, 2015. 560 с.
9. Осирко О. П. Нестандартні уроки як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів у сучасній школі. *«Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Педагогічні науки»*. Київ. Вип. 4 (67). 2025. С. 36–36.
10. Осирко О. П. Мовна особистість як пріоритет сучасної мовної освіти: концептуальні засади та практичні орієнтири. *«Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Педагогічні науки»*. Київ. Вип. 3 (66). 2025. С. 44–47.
11. Пометун О. І., Пироженко Л. А. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.
12. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ: Генеза, 2019. 304 с.

13. Топузов О. М. Інтегроване навчання в сучасній школі: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2017. 272 с.

14. Шелехова Г. Т. Формування мотивації на уроках української мови в учнів основної школи. Київ: Либідь, 2014. 212 с.

15. Шуляр В. І. Сучасний урок у вимірі компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. Миколаїв: Гліон, 2017. 240 с.

Дата першого надходження статті до видання: 08.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.05.2026